

VII. FÜGGELÉK

1. EMLÉKBESZÉDEK AZ ÁLDOZATOK SÍREMLÉKÉNÉL⁵³

Én nem a győztest énekelem,
nem a nép-gépet, a vak hőst,
kinek minden lépése halál,
tekintetétől ájul a szó,
kéznyomása szolgaság,
hanem azt, aki lesz, akárki,
ki először mondja ki azt a szót,
ki először el meri mondani,
kiáltani, bátor, bátor,
azt a varázsszót, százezrek
várta, lélekzetadó, szent,
embermegváltó, visszaadó,
nemzetmegmentő, kapunyitó,
szabadító, drága szót,
hogy elég! hogy elég! elég volt!
hogy béke! béke!
béke! béke már!

Legyen vége már!...

⁵³ Elhangzottak 1992. nov. 1-jén a belgrádi magyar ügyvezető és a katonai attasé jelenlétében, valamint 1994. november 10-én, a '44-es zentai áldozatok tiszteletére állított emlékmű felszentelésén.

Tisztelt Vendégek! Kedves Polgártársaim!

1916-ban, az első világháború harmadik évében írta le nagy költőnk, Babits Mihály ezeket a sorokat nem kis bátorsággal. Mert nem kis bátorság kellett ahhoz, hogy az általános nemzeti lelkesedés, a nacionalista eufória, a háború véres kezű „hőseit” dicsőítő bérlantosok hazug dalainak kórusába egy ilyen elütő, disszonáns hangot vegyítsen egy magyar költő...

Ma sem kevesebb bátorságra van szükség ahhoz, hogy felemeljük szavunkat a háború, az embertelenség ellen, a béke érdekében. Igaz, ma a hivatalos politika is békét hirdet, méghozzá minden szinten. Csakhogy nem tudjuk, kinek is higgyünk, és hogy hihetünk-e még egyáltalán bárkinek is. Mert azt látjuk, hogy a szavak és a tettek között nincs meg a kellő összhang, a békeszólamokat hangoztató, lépten-nyomon fegyverszünetet kötő, s azt úgyszólván már a következő órában, sőt percekben meg is szegő nép- és pártvezéreknek méltán mondhatná költőnk:

*„Álnokul és önzőn fogtál kezét, íme
véres lett a kezed: moshatod a kezedet.*

Tisztelt Egybegyűltek, Kedves Magyar Testvéreim!

– Az utóbbi néhány évben kétszer szoktunk évente megjelenni itt, a zentai Felsővárosi Köztemetőben, az 1848-as emlékmű előtt. A tavasz kezdetén, március idusán azért, hogy megemlékezzünk arról a jelentős történelmi pillanatról, a magyar szabadságharcnak nevezett polgári forradalom kezdetéről, amelynek során a magyar nép az

Európa tavaszának is nevezett forradalmi eseménysorozat élharcosaként vívta meg dicsőséges csatáit a túlerőben lévő elnyomók bérenchadaival, és bukott el végül a világszabadságért folyó, világrészrengető küzdelem utóvédharcosaként. És ugyanitt gyülekezünk össze a késő őszi komor fellegei alatt vagy a búcsúzó, bágyadt napsütésben, hogy megemlékezzünk e dicső harc és minden más háborúk, vérontások és gaztettek ártatlan és fegyvertelen áldozatairól.

Babits Mihályhoz hasonlóan mi sem a győztesekről, és nem is a hősokról szólunk, nem róluk emlékezünk. A mi hőseink nem itt nyugszanak, e szerény obeliszkek, hanem távoli vidékek kegyetlen csatatereinek ma már szelíd vadvirágokkal benőtt hantjai alatt. Itt azoknak a csontjai porladoznak, akik egy értelmetlen, vad bosszúállás ártatlan áldozataiként vesztették életüket mindmáig szörnyű mementóként figyelmeztetve az élőket, hogy hova vezethet a nemzeti és a vallási gyűlölködés, a bosszúvágy, az igazi vagy vélt sérelmek miatt érzett vak gyűlölet kielégítésének nemtelen szándéka...

– Róluk, a fegyvertelen áldozatokról emlékezünk, értük mondunk imát

– de nemcsak az itt nyugvókra, a csaknem másfél évszázaddal ezelőtt meggyilkolt elődeinkre gondolunk, hanem minden hajdani polgártársunkra, városunk minden egyes lakosára, magyarokra és nem magyarokra, szerbekre, zsidókra, montenegróiakra és cigányokra is, akiket ártatlanul, csupán nemzeti vagy vallási hovatartozásuk, hitük vagy világnézetük miatt mérszároltak le, hurcoltak el és kínoztak halálra török vagy osztrák martalócok, fasiszta,

nyilas vagy bolsevista gonosztevők, megfizetett vagy megideologált bérgyilkosok és hóhérok.

Mi nem osztályozzuk, válogatjuk nemzetiségük, hitük vagy fajtájuk szerint az áldozatokat, mint azt mások teszik, mert az ilyen válogatásnak csak egy indítéka lehet: a felelősség elhárítása, a tények meghamisítása, a rossz lelkiismeret okozta nyugtalanság, amely alaptalan vádaskodásban, az áldozatok és hóhéraik szándékos összetévesztésében keres igazolást.

Tisztelt Egybegyűltek!

Súlyos időket élünk, s nem tudhatjuk, hogy az ártatlan áldozatok, a vértanúk sora betelt-e már, vagy utódainknak újabb neveket is fel kell vésniük majdan állítandó, ennél nagyobb és díszesebb obeliszkre. Nehéz ma szólni, és nehéz hallgatni is. Ma, amikor minden békenyilatkozat ellenére sem lohad a háború tüze, sőt a határaink közelében pusztító lángok már-már azzal fegyvetnek, hogy ide is átcsapnak. Amikor a nekivadult harcosok lefegyverzése helyett újabb katonákat toboroznak, méghozzá a béke után sóvárgó emberek soraiból. Nehéz ma szólni, de hallgatni még nehezebb, mert jól tudjuk a már idézett költő soraiból, hogy „vétkesek közt cinkos, aki néma”, s mi nem akarunk, nem akarhatunk egy hitszegő, álnok, önös érdekekből a saját népének is vesztére törő hatalomnak a cinkosaivá válni. Ezért amíg csak megengedik az „égi s ninivei hatalmak”, mindaddig küzdenünk kell az értelmetlen testvérháború ellen.

Nem fegyverrel, hiszen nekünk nincs fegyverünk, hanem éppen azért, hogy nem fogunk fegyvert, bármi történjék is velünk! Azért, hogy megtagadjuk a részvételt az esztelen vérontásban, és másokat is erre buzdítunk! Azért, hogy akár szabadságunk, akár életünk árán is megóvjuk embertársaink életét azzal, hogy nem veszünk részt a gyilkolásban határok megváltoztatásáért vagy egy agonizáló rendszer megmentéséért. Emlékezzünk meg a bibliai történetről, amelyben Isten csupán tíz igaz ember kedvéért megkímélte volna a bűnös Szodomát a pusztulástól! Gyarápítsuk hát az igazak számát, hogy mi is kíméletet nyerjünk, hiszen már itt érezhetjük magunk felett az Úr sújtó kezét!

Szalézi Szent Ferenc így imádkozott: „Uram, adj erőt, hogy meg tudjam változtatni azt, ami elviselhetetlen, el tudjam viselni azt, ami megváltozhatatlan, és főleg: hogy meg tudjam különböztetni a kettőt!” Isten segítségével tehát próbáljuk mi is megváltoztatni azt, amit már nem tudunk tovább elviselni, de viseljük el béketűréssel azt, amin nem tudunk változtatni, és semmiképpen se tekintsük az elviselhetlent egyúttal megváltozhatatlannak is!

Egy régi monda szerint Anteusz harc közben megérintvén anyját, a Földet, mindannyiszor új erőre kapott. Minden ember hasonlatos ehhez a mondabeli hőshöz: addig nem csüggedhetünk és nem lankadhatunk el, amíg szülőföldünket meg tudjuk érinteni. Azt a szent földet, amely „ápol s eltakar”. Mely felneveli gyermekeinket, befogadja halottainkat, melyen kívül „a nagyvilágon nincsen számunkra hely”. Ahol élni és meghalni akarunk...

Ez a föld, amelyben apáink s köztük ezek a szent halottak is nyugszanak, erőt és kitartást fog adni ehhez az elhatározásunkhoz. Isten minket úgy segítsen!

(1992)

Tisztelt Megjelentek, kedves Polgártársaim!

Egy sír előtt állunk, melyben nem nyugszanak halottak. Jelképes ez a sír, a mi fájdalomunknak, szenvedéseinknek, a mi vértanúságunknak a szimbóluma. Halottaink, akiknek itt kellene nyugodniuk, jeltelen hantok alatt alusszák örök álmukat. Csontjaik ott porladoznak valahol a folyóparti öreg fűzfák árnyában, a halkan folydogáló Tisza iszapos medrében, vagy Isten tudja, hol és merre az áldott bácskai rónaság elringató anyaföldjének minden kint és fájdalmat megenyhítő és életet adó rögei alatt.

Kik azok a halottak, kedves Polgártársaim, akikről most e jelképes sírnál megemlékezünk? Nagypák és apák, férjek és testvérek, fiak és unokák – köztük néhány anya és feleség is –, akiknek nevét ötven éven át csak suttogva volt szabad kimondani, akiknek sírjára nem lehetett virágot vinni vagy ültetni, akikért még könnyet ejteni is csak titokban volt szabad. Pedig hát nem voltak ők rablók vagy gyilkosok, mások bűneiért kellett a halált elszenvedniük. Anélkül, hogy bárki is bebizonyította volna: megérdemelték a legsúlyosabb büntetést. Ma ötven éve, az 1944. november 9-éről 10-ére virradó hideg, esős éjszakán ismeretlen, de az akkori reguláris hadsereg egyenruháját viselő

fegyveresek 65 polgártársunkat hurcolták el dróttal megkötözve a vasúti töltéstől északra elterülő folyóparti füzesbe, és ott tarkólövessel végeztek velük. Ismétlem: ez minden bírósági eljárás és ítélet nélkül történt, pusztán „megtorlásként” a három és fél évvel korábban megölt, szintén ártatlan, csak éppen más nemzetiségű áldozatokért. Ártatlan vért akarva lemosni ártatlan vérrrel, amely ahelyett, hogy bárkit is megtisztítana, még inkább beszennyezi az elkövetők kezét.

Ezen a szervezett, egyetlen éjszakán lejátszódó tömegmészárláson kívül más atrocitások is érték az új hatalommal szemben semmiféle ellenállást sem tanúsító polgári lakosságot, úgyhogy az áldozatok száma – eddigi tudomásunk szerint – mintegy 90-re tehető. A városon kívül, a környező tanyavilágban élő békés és szorgalmas gazdák közül is sokan áldozatul estek, akiknek egyetlen vétkük a magyarságuk volt.

Mert ez a bosszú, ez a megtorlás nem a korábbi gyilkosokat, hanem ártatlanokat, azon túl pedig a magyar népet sújtotta, amely semmivel sem volt vétkesebb, mint Európának ebben a szerencsétlen szögletében sínylődő számos kis nemzet. Amiről nagy költőknek, a szintén ártatlanul, csupán származása miatt, de más nacionalista örültek és megszállottak által meggyilkolt Radnóti Miklósnak az alábbi sorai tanúskodnak:

*„Hisz bűnösök vagyunk mi, akár a többi nép,
s tudjuk, miben vétkeztünk, mikor, hol és miképp,
de élnek dolgozók itt, költők is, büntelen,
és csecsszopók, akikben megnő az értelem...*

Nos, a nemtelen bosszúállás itt éppen a büntelenek közül szedte áldozatait, s bár csecsemők közvetlenül nem estek ugyan áldozatul, de az apátlanul felnevelt gyermekek, mihelyt „megnőtt bennük az értelem”, rá kellett hogy döbbenjenek, micsoda igazságtalanság érte őket.

A gaztettnek volt még egy indítéka is: a megfélemlítés szándéka. És a gyilkosok tervének ez a része, sajnos, jól bevált. Ötven éven át hallgattunk, még suttogva és egymás közt is alig mertünk szólni róla, pedig ebbe a szörnyűségbe, ebbe a hallgatásba valamennyien belenyomorodtunk, még azok is, akiknek családjából a népirtás nem szedett áldozatokat. Megnyomorodtunk, mert hallgatnunk kellett, holott ismertük az igazságot, és ismertük azt az immár két és fél ezer éves történetet is, amelyet a legnagyobb görög drámaíró, Szophoklész örökített meg Antigoné című tragédiájában. Antigoné nagybátyja, Kreón király halálbüntetés terhe alatt megtiltotta saját unokaöccsének eltemetését, mert ő szülővárosát ostromolva esett el a várost védő testvérbátyja kezétől. Antigoné, a hős lelkű királyleány azonban az emberi törvéynél többre tartotta az isteni törvényt, amely a halottak, a hozzátartozók eltemetését rendeli el, s inkább vállalta a halált, semmint hogy megszegje azt.

Nos, a mi Kreónjaink is tiltják, hogy halottainkról méltóképpen megemlékezzünk. Arra hivatkoznak, hogy ártatlanságukat előbb be kellene bizonyítanunk, holott nekik ötven év alatt bőven lett volna idejük a bűnösség bizonyítására, amit egyébként a világtörténelemben ismeretes minden jogrend úgymond háromezer év óta megkövetel. S miközben a fasizmus áldozatainak – méltán – megadtuk a

nekik járó kegyeletet, a szintén a nemzeti gyűlölködés áldozatául esettektől ezt makacsul megtagadják, sőt nem átallják még ma is bemocskolni emléküket, fasisztáknak, kollaboránsoknak nevezve őket. Ahelyett, hogy legalább egyetlen gesztussal, egyetlen szál virággal jelét adnák, hogy sajnálják, ami történt. Inkább arra szólítanak fel minket is, hogy feledjünk. Csakhogy könnyű a feledésről beszélni, de hogyan feledjék el gyermeküket az anyák, férjüket az özvegyek, testvérét a testvér, apját a gyermek? Nem embertelen ez az elvárás „jóakaróink” részéről? Nem illőbb ennél, hogy mint a hős thébai leány, még a halál-büntetéssel is dacolva hantot borítsunk szeretteink hamvaira, és virággal díszítsük sírjukat?

Hiszen a krisztusi parancs is csak a bűnök megbocsátását, de nem a feledésüket rendeli el. Mi tiszta szívünkben megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek, még ha ők erre nem is tartanak igényt, de hogyan feledhetnénk el azt, amit tettek? Nem feledünk, de nem is szomjazunk bosszúra, hiszen a Szentírásból ismerjük az isteni ígét: „Enyém a bosszúállás!”, és mi megnyugszunk az ő szent akaratában. Mert ahogyan tőle jönnek a megpróbáltatások, úgy tőle jön az igazság és a vigasztalás is.

Kedves Polgártársaim! Amikor három évvel ezelőtt először álltunk meg ezen a helyen, és idéztük meg a nemzetiségük miatt vértanúhalált halt polgártársaink emlékét, minthogy az emlékbeszédet akkor is én mondtam el, a maihoz hasonló szerény gyászünnepség után egyik kedves ismerősöm, az 1944-es áldozatok egyikének leánya hozzám lépett, és köszönetet mondott. „Úgy érzem – mondta –, mintha most temettük volna el szegény édes-

apámat.” Annak a köszönetnek, tudom, csak egy igen csekély töredéke illetett meg engem. A köszönet elsősorban ezé a városé, amelynek mindig vannak olyan fiai és leányai, akik nem rettennek meg a hatalom fenyegetően mennydörgő szavától és embertelen tilalmaitól. Akik tudják, hogy az isteni igazság előbbre való az emberi törvényeknél. És akiknek volt és van bátorságuk, hogy halottainkat – bármit is mondjon vagy tegyen a zsarnoki hatalom – tisztességgel el merjék temetni.

Köszönet mindazoknak, akik merték vállalni a felelőséget, hogy ezt a mai megemlékezést megszervezzék és előkészítsék, és nemkülönben azoknak is, akik itt megjelentek. Isten áldása kísérje minden lépésüket további életük során! Halottaink immár megbékélt szellemének pedig adjon az Úr örök nyugodalmat!

(1994)

2. EGY KÖNYV UTÓÉLETE

A minap levelet kaptam Belgrádból, dr. Djordje Atlas úrtól, kinek – mint írja – véletlenül került a kezébe Zentán történt '44-ben című könyvem, amelyben én őt megsértettem. Minthogy a kérdéses iromány címre szóló magánlevél, mondhatnánk, hogy az egész dolog csupán magánügy. Csakhogy Atlas úr levelében felszólít, hogy két héten belül tegyek közzé nyilvános helyreigazítást a Magyar Szó hasábjain.

A leghelyesebbnek tartom tehát tisztelettel megkérni a Magyar Szó szerkesztőségét, hogy a lap bármely rovatában adjon helyet mind Atlas úr levelének, mind válaszomnak, melyeknek magyar nyelvű eredetijét fénymásolat formájában mellékelem a fordítás pontosságának ellenőrzése végett.

Tisztelettel:
Szloboda János, Zenta

Dr. Đorđe Atlas levele

Szloboda Úr!

Ezekben a napokban véletlenül jutottam hozzá az ön Zentán történt '44-ben c. könyvéhez. Meglepetten láttam, hogy annak első kiadása még 1994-ben megjelent. A könyvben azt olvastam, hogy az ön könyve iránt érdeklődő olvasók szemében én már három éve hazugnak minősülök. Az ön ilyen állítása többszörösen is erkölcstelen. Először: sérteget, és nem ad lehetőséget a megnevezettnek a védekezésre, sem pedig álláspontjának a kifejtésére. Jellemző tény, ami szintén a napokban jutott a tudomásomra, hogy ön meghatározott személyeknek meghatározott helyen kijelentette, hogy mindazoknak, akiket könyvében idéz, megküldi a könyvet betekintés végett. Ezt persze nem tette meg, ami fölöttébb szimptomatikus. Azoknak a stílusára emlékeztet, akikkel 1990/91-ben polemizáltam. Ők először a kommunizmus tüzes szószólói voltak, majd a „magyar ügy” védelmezőivé változtak át. Másodszor: szövegében (ugyanazon a helyen) ön azt állítja, hogy én tagadom a famózus névsor létezését, illetőleg kétségbe vonom annak

eredetiségét. Ha tagadom az 1944-es ártatlan magyar áldozatok névsorának a létezését, akkor nem vonhatom kétségbe az eredetiségét. Ha kétségbe vonom az eredetiséget, akkor nem tagadhatom a névsor létezését. Egyébként amit én az 1944 novemberében Zentán kivégzett magyarok névsoráról írtam, az megtalálható az ön könyvének 34. oldalán a 9–18. sorban. Néhány ellentmondásra mutattam rá, amelyek felkelthetik a manipulálás gyanúját. Én akkor nem tudhattam az ön „véletlen felfedezéséről”, és még ma sem világos előttem, hogy másolat-e az, amit megtaláltak, vagy az eredeti. Indítékaim, hogy vitába szálljak a VMDK aktivistáival – főleg a Dnevník c. lap által, amelynek ekkor még a maitól eltérő volt a szerkesztéspolitikája – azt hiszem, világosak. Ha ezeket nem olvasta (minthogy csupán a Magyar Szóra hivatkozik), még kevesebb erkölcsi joga van arra, hogy rólam bármilyen ítéletet és minősítést adjon. Az akkori JSZSZK területén kitört nemzeti eufória közepette ugyanis megjelenik a vajdasági magyarok új „érdekközössége”. Alapítói és aktivistái zömükben kommunista konvertiták Ágoston úrral az élen. A megalakulás utáni első akcióik egyike a múltra, az 1941-es (sic!) magyar áldozatokra való hivatkozás. Úgy véltem, hogy ez az akkori körülmények között nem más, mint olaj a nemzeti szenvedélyek által felszított tüzre. Az volt a meggyőződésem, hogy tevékenységüket nem a kegyelet, hanem nacionalista politikai célok, a szenvedélyek felszításával a magyar tömegek homogenizálásának a szándéka és a vajdasági magyarok érdekeinek kizárólagos képviselési jogára való törekvés motiválja. Úgy véltem, és még ma is úgy vélem, hogy a politika és az indulatok nem összeegyeztet-

hető kategóriák. A szószólók egyikének sem voltak közeli hozzátartozói az áldozatok között. A különféle populista rendezvények, a Magyar Szó maratoni tárcája, amelyben féligazságokat, valótlanosságokat, sőt hazugságokat is felfedeztem, névtelen tanárok, gyanús szakképesítésű és nem egészen tisztázott múltú, kétszínű vitatkozók (de mortuus nihil nisi bene) (helyesen: de mortuis nil, nisi bene – a ford. megj.) alapot adtak az egész akció indítékait illető gyanakvásnak.

Ami engem illet, úgy tartom, és mindig is úgy tartottam, hogy a politikai leszámolások során akár csak egyetlen áldozat is undorító gaztett.

Szloboda úr!

Életem nyolcvanadik évéig önön kívül engem még senki sem nevezett hazugnak. Ön ezt nyilvánosan megtette. Elvárom öntől, hogy a Magyar Szó egyik következő számában, két héten belül nyilvános és egyértelmű helyreigazítást tegyen közzé Zentán történt '44-ben c. könyve 31. oldalának harmadik bekezdését illetően.

Kérem, hogy tájékoztasson döntése felől.
Újvidék, 1997. nov. 17.

Dr. Đorđe Atlas
Balzac u. 49/II.
21000 Đjvidčĉk

Szloboda János válasza:

Tisztelt dr. Atlas!

Folyó év nov. 17-én kelt levelét a múlt héten kaptam kézhez, de halaszthatatlan tennivalóim folytán csak most jutok hozzá, hogy megválaszoljam. Minthogy igen érzékeny dologról, nevezetesen becsületsértésről van szó, kérem, hogy az én érveimet is vegye figyelembe.

Egyáltalán nem állt szándékomban, hogy könyvemben bárkit is sértegessek. Csupán az az elképzelés vezérelt, hogy a témát, a zentai ártatlan polgároknak 1944 késő őszen, az 1941/42. évben a „magyar megszállók által elkövetett gáztettek” megtorlásaként történt lemészárlását monografikusan feldolgozzam. Munkám Matuska Márton újságírónak a tárcájához, valamint Cseres Tibor írónak a könyvéhez kapcsolódott, aki (meg is filmesített) regényében volt olyan bátor és becsületes, hogy az 1942-es „hideg napokat” is feldolgozza. Az ő műveiket kívántam kiegészíteni és néhány adatot kiigazítani.

Munkám során nem kerülhettem meg az 1944. november 10-én kivégzett áldozatok „famózus” névsorát sem, amelyet magam személyesen találtam meg a zentai Történelmi Levéltár iratanyagában, majd az akkor még életben levő egyik aláírónak, Aleksandar Stojkov-Čikának bemutatva meg is győződtem annak autentikus voltáról. Ennek az okmánynak a létezése vagy nemlétezése, illetőleg eredeti vagy hamisítvány volta döntően befolyásolja egész munkámnak vagy az arra támaszkodó további kutatók munkájának a hitelét. Ön, Atlas úr, 1991. május 10-én megjelent cikkében szó szerint ezt írja: „Furcsa játékok folynak az 1944 novemberében

Zentán kivégzettek jegyzékével kapcsolatban, amit 46 év után találtak meg, de az eredeti jegyzék nincs meg.” Továbbá: „M. Mitrović úr, a Dnevnik újságírója a levéltárban talált egy gyanús átiratot (helyesebben másolatot – a ford. megj.) a jegyzékről, amelynek fénymásolását nem engedték meg.” Kéznefekvő, Atlas úr, hogy Ön némely gyanús informátorokra és a saját feltételezéseire hagyatkozott a „famózus” okmány eredetijének a meglétét vagy meg nem létét illetően ahelyett, hogy a helyszínen saját maga győződött volna meg az igazságról.

Egyébként hozzám intézett levele egész sor pontatlan adatot tartalmaz, aminek feltehetően az az oka, hogy Ön egyszerűen nem ellenőrzi az adatokat. (Nem tudom, milyen mértékben bírja a magyar nyelvet – megérti-e teljes mértékben a szöveget, vagy olyan fordítók segítségére szorul, akik, lám, Önnek is, nekem is nem valami jó szolgálatot tettek.) Először is: szóban forgó könyvem az idén, 1997-ben, és nem 1994-ben jelent meg igen kis példányszámban, de minthogy rekordidő alatt elfogyott, ismét megjelent, csak hogy nem második kiadásban, csupán változatlan lenyomatban. Másodszor: soha senkinek nem ígértem sem meghatározott, sem meghatározatlan helyen, hogy megküldöm könyvem egy példányát. Az érdeklődők beszerezhetik újvidéki kiadómnál (Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság vagy dr. Bosnyák Isvánál) vagy a zentai Városi Könyvtárban. Harmadszor: az Ön szillogizmusa a létezés, illetőleg az eredetiség egyidejű tagadásának a lehetetlenségéről csupán tetszetős példája a szofizmának, ámde nem vezet el az igazsághoz. Ön ugyanis azt állította, hogy a névsor eredetije nem létezik, az tehát, ami

nem létezik, és mégis van, csakis közönséges hamisítvány lehet. Negyedszer: abban igaza van, hogy az Ön Dnevnikben megjelent cikkeit nem olvastam. Ezt a lapot ugyanis azóta nem veszem a kezembe, amióta annak egyes munkatársai a háborús uszítóknak és a nemzeti gyűlölet szításával a vajdasági környezetet szennyezőknek a szócsöveivé váltak. Viszont nem is idéztem Önnek a szóban forgó lapban megjelent cikkeit, csupán azokat, amelyek a Magyar Szóban jelentek meg. Ezeket viszont szó szerint, egyetlen betűnek vagy írásjelnek a kihagyása nélkül. A tárgyilagosságra törekedtem azáltal is, hogy az Ön néhai Olajos Mihállyal és néhai dr. Mészáros Sándorral folytatott vitáját teljes egészében leközöltem, méghozzá az Ön Nem érzem magam győztesnek c. válaszcikkével zárva le a közlést, ismét egyetlen szó kihagyása nélkül. Ami az Ön reagálását illeti akkori vitapartnereinek a személyiségét és céljait illetően, bizvást kijelenthetem, hogy őket mindig is tiszteltem, és szavahihető embereknek tartottam (de mortuis, tehát a holtakról beszélek!), ami pedig engem illet, soha, így könyvem írásakor sem törődtem semmiféle pártérdekkel, csupán egyetlen vágy vezérelt: feltárni a történelmi igazságot, és lemosni a szennyet a bolsevista és nacionalista őrjöngés ártatlan áldozatainak nevére. Ebben a szándékban találtuk meg a közös nyelvet a „volt kommunistákkal”. Igaz, az én szeretteim nincsenek semmiféle terror ártatlan áldozatai között, de azért világos előttem, hogy ez csupán a véletlenül múlt, hiszen az áldozatok nagy többsége éppen olyan ártatlan volt, mint az Ön vagy az én hozzátartozóim. Az egyetlen módja a védekezésnek, hogy ne kerüljünk magunk is bármilyen színű erőszak

áldozatai közé, hogy mindent megtegyünk, ami csak módunkban áll az ilyen gaztettek leleplezése végett.

Válaszom végén hadd legyen szó a mindkettőnk számára legfontosabb dologról: én Önt könyvemben nem neveztem hazugnak. Sem Önt, sem bárki mást. Ha jobban bírná a magyar nyelvet, vagy ha jobb tolmácsra tett volna szert, akkor Önnek is világos lenne, hogy a 31. oldal 3. bekezdésében hazug állításról van szó, és nem arról, hogy Ön hazug. Lehet, hogy ez ismét csak szofizmának hangzik, ám ha jobban átgondolja, Ön is belátja, hogy nem minden ember hazug, aki valótlan állít. Erre sor kerülhet az ismeretek hiányossága vagy pontatlansága folytán, hazugságoknak való „felülés” vagy egyszerű emlékezetkihagyás következtében. Talán használhattam volna a „hazug” szó helyett kevésbé sértőt, mint amilyen a „téves”, „pontatlan”, „valótlan”. Mint ahogy azt Ön is tette a saját szövegében: „A különböző névtelen »nyugalmazott tanárok« alaptalan történeteket (hogy ne mondjuk, hazugságokat) mesélnék” (Op. cit. 34. o. 7–8. sor). Ön nálam idősebb, és nyilvánvalóan bölcsőbb is – engem egy kissé magával sodort a keserűség és a felháborodás. Mégis úgy gondolom, hogy nem tartozom Önnek bocsánatkéréssel. Az Ön személyiségét nem sértettem meg, a hazugság viszont – bárhogyan is nevezzük, és bárkitől is ered – mégiscsak hazugság marad. Nekem pedig – hogy én is kérkedjem némi klasszikus nyelvismerettel – „amicus Plato, sed magis amica veritas”!

Maradok tisztelettel:
Szloboda János, ny. gimn. tanár
Zentán, 1997. nov. 25-én

Kétféle áldozatok

Válasz dr. Lajčo Klajnnak

A múlt héten olvashattuk dr. Lajčo Klajn Emlékezni és figyelmeztetni című folytatásos tárcáját a Magyar Szó hasábjain. (Felcíme: Adalékok a katonai közigazgatás történetéhez.) A szerző ebben az írásban részletesen kifejti négy évvel ezelőtt megjelent – Népirtás és büntetés c. könyvében még burkoltabban megfogalmazott nézetét, miszerint az 1944/45 telén bosszúállás áldozatául esett vajdasági magyarok számát az utóbbi néhány évben erről a témáról megjelent művek írói egyrészt eltúlozzák, másrészt viszont a kivégzettek nagy többsége nem is volt ártatlan áldozat, hanem csak elnyerte megérdemelt büntetését a fasiszta megszállókkal való együttműködés és a népirtásban való részvétel miatt.

Ugyanennek a hétnek a végén, pontosabban vasárnap este 20.20 órától mutatta be a Magyar Televízió a Soha se felejts! c. amerikai filmet, amely egy megtörtént bírósági esetet elevenít meg, a holokauszt egyik áldozatának perét a Történelmi Felülvizsgáló Intézet ellen, amely azt állította, hogy a holokauszt meg sem történt, a nácik soha senkit nem küldtek gázkamrába, minthogy a gázkamrák létezését eddig egyetlen túlélő sem tudta bizonyítani.

Hogy a két szellemi alkotást, mármint a Magyar Szó folytatásos tárcáját és a szóban forgó amerikai filmet egyetlen hét leforgása alatt láthattam-olvashattam, azt a véletlen különös játékának is tekinthetném, ha annak idején egy bizonyos Engels Frigyes nevű úr nem világosít fel

arról, hogy véletlenek nincsenek, annak képzetét csak a körülmények ismeretének hiánya kelti fel bennünk. Annál megdöbbentőbb viszont a két mű mondanivalójának furcsa egybeesése, illetőleg ellentmondása.

Mindkét műben ugyanis a holokausztról esik szó, csak hogy épp ellenkező előjellel. A film főszereplője „magányos hősként azt igyekszik bizonyítani (még hozzá sikerrel) a rendkívül befolyásos és számottevő anyagi bázissal rendelkező fasisztoid szervezettel szemben, hogy a holokauszt nem valami agyrem, lázalom, hanem bár szörnyű, de mégis reális, megtörtént valóság. Ugyanennek a holokausztnak egy másik, ezúttal vajdasági áldozata, a tárcaíró dr. Klajn viszont arról bizonykodik, hogy egy másik holokauszt, a magyarok és németek ellen az „új” Jugoszláviában elkövetett népirtás nem volt más, mint a fasiszta hóhérokat ért jogos és igazságos büntetés.

Dr. Klajn már fent említett könyvében (amely egyébként minden idők legtöbb sajtóhibával tarkított jugoszláv publikációja) részletesen beszámol a kommunista hatóságok által a háborús bűnösök ellen lefolytatott bűnperekről, miközben tudomást sem hajlandó venni arról, hogy azokat megelőzően vagy azokkal egyidejűen a dicső felszabadítók és kevésbé dicső fegyveres martalócok már több tízezer szláv és nem szláv nemzetiségű jugoszláv állampolgárt végeztek ki vagy kínoztak halálra mindenfajta bírósági eljárás nagyvonalú mellőzésével, pusztán gyanú alapján, alantás bosszúból, aljas haszonlesésből, egész népcsoportok megfélemlítésének a szándékával vagy merő szadizmusból. Jeles írónk és jogtudósunk nem áttal olyasmit állítani, hogy a náci haláltáborok borzalmaitól alig elmara-

dó bántság és bácskai légereket csak azért hozták létre, hogy megvédjék a németeket vagy a csúrogi magyarokat korábbi áldozataik méltó haragjától. Köztük az ártatlan csecsemőket is, akik aligha vehettek részt a szervezett partizánvadászokban... Engedtessék meg: ez azért nem semmi! Ez már felvehetné a versenyt akár az Arbeit macht frei! feliratának sátáni cinizmusával is!

Dr. Lajčo Klajn a Történelmi Felülvizsgáló Intézet filmbeli védőügyvédjéhez hasonlóan bizonyítékokat követel a vajdasági népirtás valós voltáról. Akárcsak filmbeli kollégája, azt kívánja, hogy a gázkamrák áldozatai maguk tegyenek tanúbizonyságot a gázkamrák létezéséről. Sőt még ennél is tovább megy: azt követeli, hogy mi bizonyítsuk az annak idején minden bizonyíték híján kivégzettek ártatlanságát! Holott jogászként tudnia illenék, hogy a római jog alapján nyugvó valamennyi büntetőjogrendszer az ártatlanság vélelméből indul ki, ami azt jelenti, hogy nem a vádlott dolga saját ártatlanságának a bizonyítása, hanem az ügyészé, hogy bebizonyítsa a vádlott bűnösségét. Ez utóbbi viszont a mi esetünkben az azóta eltelt fél évszázad folyamán még nem történt meg, bár bőven lett volna rá idő...

Sajnos, én magam nem vagyok jogász, de még csak történész sem. De hogy a nemtelen bosszúállásnak voltak ártatlan magyar és német áldozatai, afelől nincs semmi kétségem. Helytörténeti kutatásaim során megbizonyosodtam erről, s amíg az általam-általunk áldozatoknak tekintett polgártársaink bűnösségéről dr. Klajn vagy akárki más nem tár fel hitelt érdemlő bizonyítékokat, addig megmaradok ebbéli hitemben. Akárcsak abban, hogy a zentaiakhoz hasonló ártatlan áldozatok országszerte akár

százezerszám is lehettek. Egyébként Klajn úrral ellentétben nekem nincs nagy kedvem számolgatni, hiszen a Talmudban is ezt olvashatjuk: „Aki egyetlen emberéletet kiolt, mintha az egész világot irtotta volna ki, aki egyetlen emberéletet megoltalmaz, mintha az egész világot mentette volna meg.” A modern jog viszont így fogalmaz: „Inkább tíz bűnös mentesüljön a büntetéstől, semmint hogy egyetlen ártatlan is bűnhődjék!”

Mondom, nekem nincs kedvem számolgatni az áldozatokat. Nekem a hatmillió meggyilkolt zsidó, a több millió lengyel, a néhány százezer cigány és a harmincezer vagy akár csak háromszáz magyar egyformán iszonyúan nagy szám. Rettenetesen na y, mert egyformán fegyvertelen, kiszolgáltatott emberekről van szó, akiknek még a rendes bíróság előtt való védekezés joga sem adatott meg. Akiknek ügyében nem volt vád- és védőbeszéd, nem volt bíró, ügyész, védőügyvéd, csak alattomos, gyáva gyilkosok. Akiknek tragédiájáról később sem volt szabad beszélni. A fasiszták által elkövetett kegyetlenségekről egész könyvtárra való könyvet írtak, filmek százai, múzeumok tucatjai tanúskodnak róluk. Zsidók, lengyelek, szerbek és cigányok világgá kiálthatták fájdalmukat – a magyar özvegyeknek, árváknak, a gyermeküket vesztett vajdasági magyar anyáknak és apáknak hallgatniuk kellett. S most Klajn úr megkérdezi őket: „De hát miért nem szóltatok mindedig?”

Klajn úr kevesli a magyar áldozatokat, és sokallja a róluk írt – egyébként a fél kezünkön megszámlálható – könyveket. A Rajk-pörben oly gyászos szerepet játszott Lazar Brankov úrra hivatkozva az ártatlan magyar áldozatok számát mintegy 140-re taksálja. De hiszen én magam buk-

kantam rá a 65 zentai áldozatról szóló hiteles jegyzékre, és szavahihető tanúvallomások alapján egészült ki az áldozatok listája eddig kilencvenre, s ez az elismert 140-es létszámnak már csaknem a kétharmada, s csupán egyetlen bácskai kisvárosból és környékéről!

Ám dr. Klajn azt állítja, hogy ez nem volt szervezett népirtás. Erről megint a már említett film egyik jelenete jut eszembe. A főszereplőt, Melmersteint, aki népes családjából egyedül élte túl az auschwitzi haláltábor borzalmait, megtartott előadása után megkérdezi egyik fiatal hallgatója: „Apám azt mondja: nem is volt holokauszt. Ezt csak úgy kitalálták. Mi erről az ön véleménye?” Melmerstein bámulatra méltó higgadsággal így válaszolt: „Hitler is valami ilyesmit mondana, ha élne. Kérdés, hogy hinne-e valaki neki.” Sajnos, dr. Klajn szavainak lesz még, aki hitelt ad. De kétlem, hogy az áldozatok leszármazottai közül.

Magyar Szó, 1995. 04. 20.

3. A ZENTÁRÓL KITELEPÍTETTEK LELTÁRJEGYZÉKE

A jegyzékben közölt nevek valószínű magyar olvasata:

Újházi Vince, Forstófer István, Szemző Lajos, Berkes János, Pajtás Margit, Vereckei Sarolta, dr. Mátraházi János, Veszprémi Józsefné Végh Irén, Kosinszki László, Pécsváradi Vladimir, Banó István, Lelkes István, Nemere

T.

S p i s a k

inventara lica stranih državljana mađjara, iseljenih sa teritorije grada Sente.

- 1.-inventar Ujhazi Vincea iz Sente, Beogradska ul.83. ✓
- 2.-inventar Forstofer Istvana iz Sente, Vojvode Putnika 46. ✓
- 3.-inventar Semze Lajosa iz Sente, Ide Vujica ul.br.16. ✓
- 4.-inventar Berkes Janosa iz Sente, dr.Jov.Cvijica ul.br.25. ✓
- 5.-inventar Pajtas Margite iz Sente, Vojv.Bojovica 67. ✓
- 6.-inventar Vereckei Sarolte iz Sente, Beogradska ul.140. ✓
- 7.-inventar dr.Matrahazi Janosa iz Sente, Vojv.Putnika ul.50. ✓
- 8.-inventar supr.Bespremi Josefa r.Veg Irene iz Sente, Pasiceva ul.14.
- 9.-inventar Kosinski Lasloa iz Sente, Cara Urosa 24.
- 10.-inventar supr.Pecvaradi Vladimira iz Sente.Vojv.Bojovica ul.
- 11.-inventar Bano Istvana iz Sente, Beogradska ul.33. ✓
- 12.-inventar Lelkes Istvana iz Sente, Zlatna Greda br.11.
- 13.-inventar Nemere Djule iz Sente, Ide Vujica br.5.
- 14.-inventar Merö Antala, Senta Dubrovska ul.1.
- 15.-inventar ud.Taborosi Janosa i ud.Ükrös Ferencsa, Senta, Kosovska 67.
- 16.-inventar Sebesi Djerdja Ferencsa, Senta, Kosovska ul.21.
- 17.-inventar Bercek Antala Josefa iz Sente, Kosovska ul.43.
- 18.-inventar supr.Hering Ferencsa i Hering F.Magde, Senta, Knjeginje Jelene 19. ✓
- 19.-inventar Boros Djevi Ilesa Janosa, Senta, Mil.Vidakovica 25.
- 20.-inventar Alfeldi Janosa, Senta, Kosovska ul.45. ✓
- 21.-inventar dr.Lendjel Janosa, Senta, Cara Urosa 36. ✓
- 22.-inventar Molnar Istvana, Senta, Carice Milice 27.
- 23.-inventar Vida Janosa, Majora G.Jovanovica 14.
- 24.-inventar Pap Imrea iz Sente, Trg.Svetog Save br.4.
- 25.-inventar supr.Dobrotka Mihajla Senta Makedonska 29.
- 26.-inventar Ester Blanke iz Sente, Svetožara Miletica br.25. ✓
- 27.-inventar Bodo Istvana, Senta Vojv.Ugljese br.50. ✓
- 28.-inventar Iles Istvana, Senta Jovana Cvijica 12. ✓
- 29.-inventar Wjlaki Endre iz Sente, Vojislava Ilica 5.
- 30.-inventar Der Janosa i Herceg Zuzane, Senta, Kralja Aleksandra 22.

- ..inventar stvari Ujhelji Janosa Silvestra i
Sipogler Jenea Emilije, Senta, Ivana Kosancica 37.
..inventar stvari Veres Ferenc Olge, Senta, Zlatna Greda 4.
..inventar stvari Lemajer Sandora Stevke, Senta, Jov. Djordjevic 7.
..inventar stvari Cajagi Ane, Senta, Vojvode Putnika 2. ✓
..inventar stvari Toth Janosa Josifa, Senta, Kosovska ul. 54.
..inventar stvari Cseh Djule, Senta, Kraljevic Andreje 35.
..inventar stvari Kovacs Janosa, Senta, Iv. Senkovic ul. 20. ✓
..inventar stvari Cala Mihajla, Senta Ruzina ul. 5.
..inventar stvari ud. Boros Andrasa, Senta St. Knicanina br. 11.
..inventar stvari Gajodi Ignaca, Senta, Vojv. Bojovica br. 58.
..inventar stvari Mesaros Istvana, Senta, Potiska ul. br. 2.
..inventar stvari Kinocs Karolja, Senta, Predgradski venac 195 ✓
..inventar stvari Volf Antala, Senta, Trg Sv. Save br. 1.
..inventar stvari Juhasz Marije Antal, Senta, Frans depere br. 15. ✓

gyula jozsef - boros olga

Gyula, Mérő Antal, özv. Táborosi Jánosné és özv. Ökrös Ferencné, Sebesi (György) Ferenc, Böröcsök (Antal) József, Hering Ferencné és Hering (F.) Magda, Boros Gyevi (Illés) János, Alföldi János, dr. Lengyel János, Molnár István, Vida János, Papp Imre, Dobrotka Mihályné, Eszter Blanka, Bodó István, Illés István, Újlaki Endre, Dér János és Hecceg Zsuzsanna, Újhelyi (János) Szilveszter és Barna István, Sipogler (Jenő) Emília, Vörös (Ferenc) Olga, Lehmayr (Sándor) Stevka, Csajági Anna, Tóth (János) Josif, Cseh Gyula, Kovács János, Csaba (?) Mihály, özv. Boros Andrásné, Gajódi Ignác, Mészáros István, Kincses Károly, Wolf Antal, Juhász (Mária) Antal, Reinholz József⁵⁴

⁵⁴ Zárójelben a szülők egyikének neve.

I N V E N T A R I
lica koja su deportovana iz Sente na nepoznate mesta.

1.--JUHAS MARIJE ANTAL,	France D EPERE ul.br.15.
2.--LLES ISTVAN	Jovana Cvijica ul.br.12.
3.--KINCES KAROLJ	Predgradski Venac ul.br.195.
4.--Supr.VOLF ANTALA	Trg Sv.Save ul.br. 1.
5.--BODO ISTVAN /	Vojvode Ngljesea ul.br. 50.pras
6.--Ud.TabOROSI JANOSA /	Kosovska ul.br.71. prasan
7.--Alfeldi JANOS /	KUsovska ul.br.45. prasan
8.--Dupr.Hering Ferenc	Knjeginje Jelene ul.br.19.pras
9.--Borosdjevi Iles Janos	M ilorada Vidakovica ul.br.25.
10.--Bercik Antal Josef	Kosovska luica br.43.
11.--ud.Boros Andram	Stevana Knicanina br.11
12.--Vereckel Sarolta	Beogradska ul.br. 40/a
13.--Gajodi Ignac	Vojvode Bojovica 58.
14.--Molnar Istvan	Carice Milice br.27.
15.--Parks Josefa Antal	Djemari put 2563.
16.--Lelkes Istvan	Zlatne @rede ul.br.11.
17.--Meró Antal	Dubrovska ul.br.1.
18.--Janos Janos	Cara Urosa br.11.
19.--Bajer Martin	Flemicaka ul.br.5.

20.--Dr.Metrahazi Dj.Janos u ^{na ul. ...} Stab	Vojvode Putnika br.50.
21.--supr.Dobrotke Mihalja /	Makedanska ul.br.29.
22.--Kovinski Laslo /	Cara Urosa br.24.
23.--Ester Blanka /	Svetozara Miletica br.25.
24.--Porsofer Istvan	Vojvode Putnika br.46.
25.-- Tet Janos Jozef	Kosovska br.54.
26.--Ceh Djula	Kraljevica Andrije br.35.
27.--Lendjel Janos	Cara Urosa br.36.
28.-- Eisar Antal, Toróadaljeno - ^{dođajemo}	Tornios.
29.--Semere Djula	Ida Vujica br.5.
30.--Reinholz Jozef	Gornj breg
31.--Gala Mihalj	Ruzins ul.br.5.
32.--Cajaci Ana	Vojvode Putnika br.2.
33.--supr.Magyar mi Josefa	Iacicova br.14.

4.-D E R	Janosa	Kralja Aleksandra ul.br.22.
5.-Berkes	Janos	Dr.Jovana Cvijica ul.br.25.
6.-Ujlaki	Endre	Vojislava Ilica ul.br.5.
7.-Mesaros	Istvan	Potiska ul.br.2.
8.-Lemajer	Sandor Stevan	Jovana Djordjevica ul.br.7.
9.-Vamos	Lajos	Donja Tisina Obala br.11.
0.-Pap	Lars	Trg svetog Save br.4.
1.-Ud.Grinfeld Erne-a		Vojvode Bojevica ul.br. 96
2.-Pecvaradi Vladimirné		Vojv.Bojevica 42.

4. A ZENTÁRÓL ISMERETLEN HELYRE DEPORTÁLTAK LETÁRJEGYZÉKE

A jegyzékben közölt nevek valószínű magyar olvasata:

Juhász (Mária) Antal, Illés István, Kincses Károly, Wolf Antalné, Bodó István, özv. Táborosi Jánosné, Alföldi János, Hering Ferencné, Boros Gyevi (Illés) János, Bercik (Antal) József, özv. Boros Andrásné, Vereckei Sarolta, Gajódi Ignác, Molnár István, Farkas (József) Antal, Lelkes István, Mérő Antal, Vámos János, Bayer Martin, dr.Mátraházi (Gy.) Lajos és Löw Sándor, Dobrotka Mihályné, Kosinszki László, Eszter Blanka, Forsofer István, Tóth (János) József, Cseh Gyula, Lengyel János,

Rieger Antal⁵⁵, Szemere Gyula, Reinholz József, Csaba (?) Mihály, Csajági Anna, Veszprémi Józsefné, Dér János, Berkes János, Újlaki Endre, Mészáros István, Léhmayer (Sándor) Stevan, Vámos Lajos, Papp Imre, özv. Grünfeld Ernőné, Vida János, Pécsváradi Vladimírné⁵⁶

5. JELENTÉS A ZENTAI HELYŐRSÉGI PARANCSNOKSÁGHOZ A MOHOLON KIVÉGZETT HÁBORÚS BŰNÖSÖKRŐL

Mellékelten küldjük a likvidált háborús bűnösök és gonosztevők névsorát. Abból az okból nem tudtuk idejében megküldeni, mivel a háborús bűnösöket és gonosztevőket kivizsgáló bizottság sem küldte meg nekünk a kérdéses névsort, hogy eleget tegyünk a rendelkezésnek.

Halál a fasizmusra – Szabadság a népnek!

1 melléklet Mohol, 1944. nov. 16.

Đ. Udovički s. k.
titkár

P. H.

Andrija Vuletić s. k.
elnök

⁵⁵ Szerb nyelvű megjegyzés: odaítélve

⁵⁶ Zárójelben a szülők egyikének a neve.

PREPIS

I.

1. Pete Mihalj
2. Tamaško Geza
3. Konjati Ferenc
4. Urban Adanko
5. Mago Antal
6. Varga Štvan
7. Torua Andraš
8. Sečenji Djerdj
9. Horvat Djerdj
10. Hegediš Iles
11. Varga Lajos paroh
12. Nak Istvan
13. Viktor Jožef
14. Ereg Andraš st.
15. Kode Pal
16. Lakatoš Jožef
17. Erdelji Lajos
18. Holik Imre
19. Berta Jožef
20. Demeter Macaš
21. Berec Mihalj
22. Tot Jožef
23. Hunjička Jožef
24. Zomolja Istvan
25. Cuz Djerdj
26. Tot Sandor
27. Penzeš Istvan
28. Mikáos Pal
29. Torua Macaš
30. Cirok Djerdj
31. Petik Pul
32. Sabli Marton
33. Capar Lajos
34. Capar Zoltan
35. Vilagoš Djerdj
36. Pal Macaš
37. Keceli Mesaroš Fabijan
38. Gajdoš Kalman
39. Kenjveš Peter Vitez
40. Rafci Djerdj
41. Vince Albert
42. Mužlai Ferenc sz.
43. Banjari Ferenc
44. Tot Jožef
45. Meštor Janoš
46. Čabi Junoš
47. Šanta Istvan
48. Lincmajer Peter
49. Buša Jožef
50. Lazar Jožef
51. Beretka Agošton
52. Filep Andraš
53. Ring Sandor
54. Herpec Jožef
55. Pobrai Janoš
56. Balint David
57. Kiš Istvan
58. Šinko Macaš
59. B
59. Dogaromi Djerdj
60. Korin Hasilo Istvan
61. Apro Mihalj
62. Sečenji Istvan

Njilaši.

1. Lakatoš Terec
2. Deak Eržebet
3. ^{36 para.} Ilona
4. Boža Magda
5. Bevečeri Justina
6. Mesaroš Piroška
7. Horvat Marija
8. Horvat Dani
9. Takaš Pul
10. Martinko Djerdj
11. Odri Janoš
12. Vilagoš Djerdj
13. Mužlai Ferenc
14. Odri David
15. Hambalko Terezija
16. Zomolja Piroška
17. Bakoš Ferenc
18. Urban Istvan
19. Takaš Istvan
20. Tarkai Macaš
21. Sege Antal
22. Šipoš Mihalj
23. Šipoš Albert
24. Kiš Macaš
25. Odri Istvan
26. Viktor Antal
27. Gedcr Istvan
28. Sabadi Istvan
29. Pertik Janoš
30. Vojnak Janoš
31. Torua Macaš
32. Zomolja Janoš
33. Laslo Mihalj
34. Paska Jožef
35. Kalman Peter
36. Viktor Djerdj
37. Laslo Djerdj
38. Laslo Mihalj
39. Cuz Ferenc
40. Pešti Andraš
41. Istvan Janoš
42. Lakatoš Mihalj
43. Kovač Andraš
44. Tot Istvan
45. Tot Istvan st.
46. Mesaroš Istvan
47. Mesaroš Andraš
48. Berec Jožef
49. Kuti Jožef
50. Sabadi Istvan
51. Vojnik J

HELYÖRSÉG – ZENTA
ZENTAI JÁRÁS
267/1944. SZÁM
1944. XI. 22.

A jelentés tudomásul véve és az irattárba helyezve.
Zenta, 1944. november 23.

**HALÁL A FASIZMUSRA – SZABADSÁG A NÉP-
NEK!**

P.H.

Stanko Radulović
helyőrségi parancsnok

A névsorban közölt nevek valószínű magyar olvasata és az okmány fordítása:

Pető Mihály, Tamaskó Géza, Komjáti Ferenc, Adankó Orbán, Magó Antal, Varga István, Torma András, Szécsényi György, Horák György, Hegedüs Illés, Varga Lajos plébános, Mák István, Viktor József, Id. Öreg András, Kódé Pál, Lakatos József, Erdélyi Lajos, Holik Imre, Berta József, Dömötör Mátyás, Berec Mihály, Tóth József, Hunyicska József, Homolya István, Csúz György, Tóth Nándor, Pénzes István, Miklós Pál, Torma Mátyás, Cirok György, Petik Pál, Sabli Márton, Capár Lajos, Capár Zoltán, Világos György, Pál Mátyás, Keczei Mészáros Fábián, Gajdos Kálmán, Vitéz Könyves Péter, Rafai György, Vince Albert, Muzslai Ferenc, Banyári Ferenc, Tóth József, Mester János, Csábi János, Sánta István, Linemajer Péter, Busa József, Lázár József, Beretka Ágoston, Fülöp

András, Ring Sándor, Hermec József, Poborai János, Bálint Dávid, Kiss István, Sinkó Mátyás, Bogáromi György, Korin Hasziló István, Apró Mihály, Szécsényi István.

Nyilasok:

Lakatos Teréz, Deák Erzsébet, Ispán Ilona, Bózsa Magda, Devecseri Jusztna, Mészáros Piroska, Horváth Mária, Horvát Dani, Takács Pál, Martinkó György, Ódri János, Világos György, Muzslai Ferenc, Ódri Dávid, Hambalkó Terézia, Zsomolya Piroska, Bakos Ferenc, Urbán István, Takács István, Taskai Mátyás, Sega Antal, Sípos Mihály, Sípos Albert, Kiss Mátyás, Ódri István, Vikor Antal, Gödör István, Szabadi István, Pertik János, Vojnák János, Torma Mátyás, Zsomolya János, László Mihály, Paska József, Kálmán Péter, Vikor György, László György, László Mihály, Csúz Ferenc, Pesti András, István János, Lakatos Mihály, Kovács András, Tóth István, id. Tóth István, Mészáros István, Mészáros András, Berec József, Kúti József, Szabadi István, Vojnik József, Szabadi István, Csocek Mihály, Lengyel Ferenc, Fazekas Lajos, Kalmár Vilmos.

(62+56 = összesen 118 kivégzett szerepel a jegyzéken!)

NÉPFELSZABADÍTÓ BIZOTTSÁG – MOHOL

1/944. biz.sz.

HELYŐRSÉG PARANCSNOKÁNAK

személyesen

Zenta